

โรคติดต่อ

ความหมาย

คำว่าโรคติดต่อ หรือโรคติดเชื้อ (Communicable or Infectious Diseases) โดยทั่วไปหมายถึง โรคซึ่งเกิดจากเชื้อโรคหรือพิษของเชื้อโรคนิดใดชนิดหนึ่ง ซึ่งอาจถ่ายทอดจากคน สัตว์ หรือแมลงที่เป็นโรค ไปสู่คนปกติได้โดยตรงและทางอ้อม รวมทั้งโรคซึ่งมีปรสิตอยู่บนผิวหนัง เช่น หิด เหา เป็นต้น

ความหมายของโรคติดต่อตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2523 ให้หมายความว่า

(1) โรคซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขประกาศให้เป็นโรคติดต่อปัจจุบันมี 45 โรคตามบัญชีข้างท้ายและ

(2) โรคซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขสำหรับทั่วประเทศ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดเฉพาะในเขตของตน ประกาศให้เป็นโรคติดต่อในกรณีที่ตรวจพบหรือมีเหตุสงสัยว่าโรคใดโรคหนึ่งนอกเหนือจาก 45 โรคในข้อ (1) เป็นโรคซึ่งอาจติดต่อแพร่หลายเป็นอันตรายแก่ประชาชนได้

ดังนั้น โรคติดต่อตามพระราชบัญญัติสาธารณสุข มีขอบเขตครอบคลุมเฉพาะโรคที่เป็นปัญหาสำคัญทางสาธารณสุข จึงอาจมีการเพิ่มเติมหรือลดจำนวนโรคได้ตามสถานการณ์ของปัญหา ซึ่งทำได้โดยการแก้ไขกฎกระทรวงสาธารณสุขหรือพระราชบัญญัติ นั้นเอง

ประเภทของโรคติดต่อ

การจัดกลุ่มหรือแบ่งกลุ่มของโรคติดต่อกันเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้ประโยชน์ วิธีแบ่งกลุ่มที่ใช้กันมาก คือการแบ่งตามชนิดของเชื้อโรค วิธีการติดต่อหรือแหล่งเชื้อ การแบ่งตามกลวิธีหลักในการป้องกันควบคุมโรคและโรคติดต่อที่ประกาศทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้

1. โรคติดต่อแบ่งกลุ่มตามชนิดของเชื้อโรคได้ดังนี้

1.1 โรคที่เกิดจากเชื้อไวรัส เช่น โรคโปลิโอ โรคหัด โรคพิษสุนัขบ้า เป็นต้น

1.2 โรคที่เกิดจากเชื้อคลามีเดีย เช่น โรคจิตสีดวงตา เป็นต้น

1.3 โรคที่เกิดจากเชื้อริกเกตเซีย เช่น โรคสครับ ทัยฟัส เป็นต้น

1.4 โรคที่เกิดจากเชื้อมัยโคพลาสมา เช่น โรคปอดอักเสบจากเชื้อมัยโคพลาสมา เป็นต้น

1.5 โรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย เช่น อหิวาตกโรค โรคคอติบ โรคบาดทะยัก เป็นต้น

1.6 โรคที่เกิดจากเชื้อโปรโตซัว เช่น โรคไข้มาลาเรีย โรคบิดอะมีบิก เป็นต้น

1.7 โรคที่เกิดจากเชื้อรา เช่น กลาก เกลิออน เป็นต้น

1.8 โรคที่เกิดจากพยาธิ เช่น โรคพยาธิปากขอ โรคพยาธิใบไม้ตับ โรคเท้าช้าง เป็นต้น

1.9 โรคที่เกิดจากปรสิตประเภทสัตว์ขาข้อ เช่น หิด เหา เป็นต้น

1.10 โรคที่เกิดจากสาหร่าย เช่น โรคอาหารเป็นพิษ เป็นต้น

2. โรคติดต่อแบ่งกลุ่มตามวิธีหรือแหล่งเชื้อได้ดังนี้

2.1 โรคติดต่อโดยการกิน เช่น โรคอุจจาระร่วง พยาธิลำไส้ เป็นต้น

2.2 โรคติดต่อโดยการหายใจ เช่น วัณโรค ไข้หวัด เป็นต้น

2.3 โรคติดต่อโดยการสัมผัส เช่น กามโรค โรคเอดส์ โรคเรื้อน เป็นต้น

2.4 โรคติดต่อที่นำโดยแมลง เช่น ไข้เลือดออก ไข้มาลาเรีย ไข้สมองอักเสบ โรคเท้าช้าง เป็นต้น

2.5 โรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน เช่น โรคพิษสุนัขบ้า แอนแทรกซ์ ทริคิโนซิส เป็นต้น

2.6 โรคที่ติดต่อจากแม่ไปยังทารกในครรภ์ เช่น โรคหัดเยอรมัน โรคเอดส์ ซิฟิลิส เป็นต้น

3. โรคติดต่อแบ่งกลุ่มตามกลวิธีหลักในการป้องกันและควบคุมโรค ได้ดังนี้

3.1 โรคติดต่อที่ป้องกันได้ด้วยวัคซีน เช่น วัณโรค โปлио คอตีบ ไอกรน เป็นต้น

3.2 โรคติดต่อที่นำโดยแมลง เช่น โรคไข้เลือดออก โรคเท้าช้าง ไข้มาลาเรีย เป็นต้น

3.3 โรคติดต่อโดยการสัมผัส เช่น กามโรค โรคเรื้อน โรคเอดส์ เป็นต้น

3.4 โรคติดต่ออื่นๆ เช่น โรคหนองพยาธิ โรคติดต่อทางอาหารและน้ำ โรคติดต่อระหว่างสัตว์และคน เป็นต้น

4. โรคติดต่อตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ลงวันที่ 18 ธันวาคม 2524 และประกาศเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2534 ปัจจุบันมี 45 โรค คือ

- (1) อหิวาตกโรค
- (2) กาฬโรค
- (3) ไข้ทรพิษ
- (4) ไข้เหลือง
- (5) ไข้กาฬหลังแอ่น
- (6) คอตีบ
- (7) ไอกรน
- (8) บาดทะยัก
- (9) โปлио
- (10) ไข้หัด

- (11) ไข้หัดเยอรมัน
- (12) คางทูม
- (13) ไข้สวก
- (14) ไข้หวัดใหญ่
- (15) ไข้สมองอักเสบ
- (16) ไข้เลือดออก
- (17) พิษสุนัขบ้า
- (18) ดับอักเสบ
- (19) ตาแดงจากเชื้อไวรัส
- (20) อาหารเป็นพิษ
- (21) บิดแบซิลลารี
- (22) บิดอมีบา
- (23) ไข้รากสาดน้อย
- (24) ไข้รากสาดเทียม
- (25) ไข้รากสาดใหญ่
- (26) สครับ ทัยฟัส
- (27) มูริน ไทฟัส
- (28) วัณโรค
- (29) โรคเรื้อน
- (30) ไข้จับสั่น หรือไข้มาลาเรีย
- (31) แอนแทรกซ์
- (32) ทริคิโนซิส
- (33) คุดทะราด
- (34) เลปโตสไปโรซิส
- (35) ซิฟิลิส
- (36) หนองใน
- (37) หนองในเทียม
- (38) กามโรคต่อมและท่อน้ำเหลือง
- (39) ผลทริมอ่อน
- (40) ผลกามโรคเรื้อรังที่ขาหนีบ
- (41) ไข้กลับซ้ำ
- (42) อุจจาระร่วง
- (43) ผลเรื้อรัง
- (44) โรคเท้าช้าง
- (45) โรคเอดส์

ในจำนวนนี้เป็นโรคติดต่ออันตราย 14 โรค คือ

- (1) อหิวาตกโรค
- (2) กาฬโรค
- (3) ไข้ทรพิษ
- (4) ไข้เหลือง

และเป็นโรคติดต่อที่ต้องแจ้งความ 15 โรค คือ

- (1) อหิวาตกโรค
- (2) กาฬโรค
- (3) ไข้ทรพิษ
- (4) ไข้เหลือง
- (5) คอตีบ
- (6) บาดทะยักในเด็กเกิดใหม่
- (7) โปลิโอ
- (8) ไข้สมองอักเสบ
- (9) พิษสุนัขบ้า
- (10) ไข้รากสาดใหญ่
- (11) แอนแทรกซ์
- (12) ทริคิโนซิส
- (13) ไข้กาฬหลังแอ่น
- (14) โรคเอดส์
- (15) โรคคุดทะราดระยะติดต่อ

5. กฎอนามัยระหว่างชาติ เกี่ยวกับโรคติดต่อ (International Health Regulation)

5.1 โรคติดต่ออันตรายระหว่างชาติ (Internationally Quarantinable diseases) ที่จะต้องรับรายงาน องค์การอนามัยโลกด่วน มีดังนี้

- 5.1.1 อหิวาตกโรค 5.1.2 กาฬโรค
- 5.1.3 ไข้ทรพิษ 5.1.4 ไข้เหลือง

5.2 โรคที่อยู่ภายใต้การเฝ้าระวังขององค์การอนามัยโลก (Disease Under Surveillance by WHO)

- 5.2.1 ไข้กลับซ้ำ (ชนิดเหาเป็นพาหะ)
- 5.2.2 ไข้รากสาดใหญ่ (ไทฟัส)
- 5.2.3 โปлиоไมอีไลติส
- 5.2.4 ไข้มาลาเรีย
- 5.2.5 ไข้หวัดใหญ่

ความสำคัญของโรคติดต่อ

ในอดีตสภาพความเป็นอยู่ โภชนาการ ความรู้และพฤติกรรมเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และการป้องกันโรคของมนุษย์ไม่ดีเท่าในปัจจุบัน อายุขัยเฉลี่ยของมนุษย์สั้นกว่าในปัจจุบัน โรคติดต่อเป็นสาเหตุส่วนใหญ่ของการป่วยและการตายของมนุษย์ ต่อมาเมื่อมนุษย์มีวิวัฒนาการ ด้านการรวมหมู่ การผลิต การศึกษามีการพัฒนา ทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม สภาพความเป็นอยู่ โภชนาการ สุขาภิบาล และพฤติกรรม สุขภาพดีขึ้น การป่วยการตายด้วยโรคติดต่อของมนุษย์มีแนวโน้มทั่วไปลดลงความสำเร็จที่สำคัญ คือการที่มนุษย์สามารถกวาดล้างโรคไข้ทรพิษจนหมดสิ้นไปจากโลกอย่างสิ้นเชิง ผู้ป่วยไข้ทรพิษ รายสุดท้ายของประเทศไทยพบในปี พ.ศ.2505 เป็นชาวอินเดียที่เพิ่งเดินทางเข้ามา และผู้ป่วยไข้ทรพิษรายสุดท้ายของโลกพบในปี พ.ศ.2520 ใน

ประเทศโซมาเลีย ทั้งนี้เป็นผลจากการใช้ความรู้ทางวิทยาการระบาดและเทคโนโลยีด้านการป้องกันและควบคุมโรคอย่างจริงจัง และการให้ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ของนานาประเทศทั่วโลก

ในขณะที่โรคติดต่อบางโรคมีแนวโน้มลดลง ก็มีการเกิดโรคติดต่อชนิดใหม่ๆ ขึ้น ตัวอย่างที่สำคัญคือโรคเอดส์ ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในอดีต มีรายงานผู้ป่วยครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2524 ต่อมาก็มีการระบาดแพร่ขยายไปอย่างรวดเร็ว ครอบคลุมไปเกือบทุกประเทศในโลก และกลายเป็นปัญหาสำคัญที่สุดปัญหาหนึ่งของมนุษย์ในปัจจุบัน ในประเทศไทยพบผู้ป่วยโรคเอดส์รายแรกในปี พ.ศ. 2527 ซึ่งติดเชื้อในประเทศสหรัฐอเมริกา ก่อนกลับมาประเทศไทย หลังจากนั้นก็พบว่ามีการติดเชื้อและป่วยด้วยโรคเอดส์แพร่กระจายไปในทุกจังหวัด ปัจจุบันอัตราการติดเชื้อโรคเอดส์ยังมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง ไข้เลือดออกเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนอีกโรคหนึ่ง พบว่าเกิดการระบาดของโรคไข้เลือดออกในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2501 ในกรุงเทพมหานคร มีรายงานผู้ป่วยกว่า 2,000 ราย หลังจากนั้นก็พบว่า มีการระบาดเกิดขึ้นในจังหวัดต่างๆ ใกล้เคียงกรุงเทพมหานคร พื้นที่เกิดโรคและจำนวนผู้ป่วยขยายตัวเพิ่มขึ้นทุกปี ภายใน 10 ปี นับตั้งแต่มีการรายงานโรคครั้งแรก ก็พบผู้ป่วยในทุกจังหวัด ในปี พ.ศ.2530 มีรายงานผู้ป่วยทั่วประเทศกว่า 170,000 ราย

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันกลุ่มโรคติดต่อก็ยังเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญของประเทศ โรคติดต่อเป็นเหตุให้คนไทยป่วยและตายในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ดังรายงานของผู้ให้บริการจากสถานบริการสาธารณสุข ตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ป่วยและผู้ตายด้วยโรคติดต่อที่สำคัญในประเทศไทย พ.ศ. 2533-2535

โรค	2533		2534		2535	
	ป่วย	ตาย	ป่วย	ตาย	ป่วย	ตาย
1. อูจจาระร่วงเฉียบพลัน	723,211	490	792,531	4738	34,953	388
2. บิด	87,839	41	86,868	188	1,919	28
3. ไข้เอนเทอริก	22,080	6	17,096	5	14,312	7
4. ตับอักเสบ	16,832	73	17,782	49	19,1866	2
5. หัดเยอรมัน	2,353	1	5,085	2	1,710	1
6. โปлио	4	-	5	-	7	-
7. หัด	29,463	13	26,709	12	8,701	1
8. คอตีบ	58	9	53	11	39	6
9. ไอกรน	486	4	295	1	413	2
10. บาดทะยัก	813	113	706	90	588	77
11. ไข้เลือดออก	92,005	414	43,511	137	42,809	138
12. ไข้สมองอักเสบ	1,192	151	959	108	945	119
13. ไข้มาลาเรีย	122,214	463	88,267	325	79,443	276
14. ปอดบวม (ปอดอักเสบ)	93,417	1,060	98,338	1,090	92,689	963
15. วัณโรค	20,237	285	21,107	262	20,263	201
16. โรคเรื้อน	475	3	548	-	627	-
17. โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์	109,193	7	90,558	8	70,664	6
18. โรคพิษสุนัขบ้า	185	185	171	171	99	99
19. สกรับ ทัยฟัส	1,065	5	1,196	6	1,149	6
20. แอนแทรกซ์	34	1	82	6	46	6
21. ทริคิโนซิส	67	-	109	-	235	1
22. คางทูม	20,969	1	21,124	-	16,812	-

แหล่งที่มา : กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวง กระทรวงสาธารณสุข
เฉพาะผู้ป่วยที่ติดเชื้อมาในประเทศไทย (Indigenous Cases)

ข้อมูลเหล่านี้ได้จากการรายงานโดยสถานบริการสาธารณสุขในภาครัฐ ยังคงมีผู้ป่วยโรคติดต่อจำนวนมากที่ไม่ได้รับการรักษาพยาบาลหรือรักษาตัวเองอยู่ที่บ้านและจำนวนมากที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลหรือคลินิกเอกชนซึ่งไม่รายงานการป่วยตามระบบการเฝ้าระวังโรค ดังนั้นจำนวนผู้ป่วยโรคติดต่อชนิดต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงในประเทศไทยจะมีมากกว่าที่ปรากฏในรายงานความสูญเสียอันเป็นผลจากโรคต่างๆ หากคิดเป็นเงินนับว่ามีมูลค่ามหาศาล ความสูญเสียดังกล่าวคิดรวมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลอันเป็นภาระทั้งของผู้ป่วยและของรัฐ มูลค่าของเวลาที่สิ้นเปลืองไปอันเป็นผลจากการที่ผู้ป่วยทำงานไม่ได้ หรือการที่ญาติพี่น้องต้องหยุดงานเพื่อดูแลผู้ป่วยค่าใช้จ่ายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการเดินทาง การกินอยู่ ขณะรับการรักษาพยาบาล มูลค่าของการสูญเสียโอกาสของผู้ป่วยที่จะทำงานหาเลี้ยงชีพ และสร้างผลผลิตแก่สังคมในกรณีที่เกิดความพิการหรือเสียชีวิต ผลกระทบต่อครอบครัวและญาติพี่น้องทั้งด้านจิตใจและด้านเศรษฐกิจจะมีมากหากผู้ป่วยเป็นกำลังสำคัญของครอบครัว

ในปัจจุบันประเทศมีรายได้ส่วนสำคัญจากการส่งออกอาหารและผลิตผลทางการเกษตร

และการท่องเที่ยว การเกิดโรคติดต่อจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้มาก หากประเทศผู้นำเข้าสินค้าจากประเทศไทยลดหรืองดการนำเข้า เพราะอ้างเหตุว่าประเทศไทยเป็นเขตที่มีโรคติดต่อที่อาจจะปนเปื้อนมากับสินค้า หรือนักท่องเที่ยวลดความนิยมที่จะเข้ามาเที่ยวประเทศไทยเพราะเกรงว่าจะติดโรค

โรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับประชาชนจะมีผลกระทบต่อกว้างขวางไปถึงสภาพทางสังคมและความมั่นคงของประเทศด้วย ความพิการจากโรค เช่น โรคโปลิโอ ไข้สมองอักเสบ พิษโลหะหนัก ปัญญาอ่อน เป็นต้น เป็นผลให้ประชากรส่วนหนึ่งด้อยคุณภาพ ไม่สามารถเป็นกำลังในการผลิตและการพัฒนาสังคม แต่กลับเป็นภาระแก่สังคม ชุมชนที่ประชาชนมีปัญหาสุขภาพทางกายและทางจิตใจเป็นจำนวนมากจะมีปัญหาทางเศรษฐกิจดี ในภาวะที่ประเทศมีภัยด้านความมั่นคง จำเป็นต้องมีกำลังพลที่มีสุขภาพแข็งแรง ประเทศจะมั่นคงปลอดภัยได้อย่างไร ถ้าชาชนกรรจ์ที่เป็นรั้วของชาติอ่อนแอหรือติดโรค มีการคาดการณ์ว่าหากการป้องกันและควบคุมโรคเอดส์ไม่ได้ผลดี กองทัพจะสูญเสียกำลังพลจากโรคเอดส์มากกว่าความสูญเสียจากสงครามใดๆ ที่ผ่านมา

ประกาศรี จงสุขสันติกุล

บรรณานุกรม

- ศุภมิตร ชุณหะวัณ. “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ,” ใน เอกสารสอนชุด
วิชาโรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา
ธิราช 2537.
- สมชาย สุพันธุ์วัณ และกาญจนา สุพันธุ์วัณ. การป้องกันและการควบคุมโรคติดต่อ 2521.
- Stevenson, David. **Davey and Lightbody’s the Control of Disease in the Tropics.** 1987.